

جمهوری اسلامی ایران
اداره کل آموزش و پرورش استان تهران
اداره آموزش و پرورش شهرستان قرچک

عنوان اقدام پژوهی:

«چگونه توانستم دانش آموزان مدرسه قرآن شهید اصفانلو را با قرآن مأنوس کنم.»

نام و نام خانوادگی: مسلم جلالی

پست سازمانی: مربی قرآن

رشته تحصیلی: الهیات

آخرین مدرک تحصیلی: کارشناسی

دوره تحصیلی: ابتدائی

سمت فعلی: مربی قرآن

شماره پرسنلی: ۱۲۲۴۵۴۸۱

محل (قرن): (ویستا) (شیرازی) (سرانه شهید اصفانلو)

سال تحصیلی ۹۲-۱۳۹۱

چکیده:

اقدام پژوهی حاضر در سال تحصیلی ۹۲-۱۳۹۱، در دوره ابتدایی مدرسه شهید اُسانلو شهرستان قرچک به تعداد ۸۰ نفر دانش آموز انجام شده است. هدف این اقدام پژوهی این است که پس از اعتباریابی با اجرای راهکارهای عملی، که شامل برگزاری جشن قرآن، آموزش وضو برای یادگیری نحوه احترام به قرآن، خواندن داستان‌های قرآنی و اجرای آنها به صورت نمایش توسط دانش آموزان و ...، میزان علاقمندی دانش آموزان به قرآن افزایش پیدا کند، بطوری که به حفظ و خواندن و درک معانی قرآنی علاقه نشان دهند، از پیامهای کتاب آسمانی با عنوان " درسهای قرآن " در صحبت و عملکرد خود استفاده کنند، به گوش دادن قرآن از طریق نوار علاقمند شوند. سوره ها و عبارات قرآنی را بسیار زیبا و دلنشین هم خوانی کنند و این کارها را با علاقه انجام دهند و مهمتر از همه، انگیزه اُنس دائمی با قرآن کریم، در آنها افزایش پیدا کند. در پایان این نتیجه به دست آمد که کودکان را باید از همان سنین کودکی و دبستان با قرآن و پیامهای آن آشنا ساخت و بستری در این زمینه برای آنان فراهم کرد. و بر مأنوس شدن کودکان با پیامها و آموزه‌های قرآنی مناسب با سنّ آنان تأکید شود، بدین منظور می‌بایست آموزه های قرآنی از نظر لفظ، ساده و دارای عبارات کوتاه و موزون باشد. آموزه ها و پیام ها از نظر محتوا عینی، ملموس و قابل فهم باشد.

قرآن، این بزرگترین محور اتحاد مسلمین جهان، قرن‌هاست که دستخوش غبار افکار و بر کنار از زندگی آدمیان، مهجور مانده است. یکی از راههای رفع این مهجوریت، گسترش فرهنگ اُنس با قرآن کریم می‌باشد.

در این مقاله، به برخی از کاستیهای موجود در عرصه فعالیت‌های قرآنی کشور اشاره شده است و راهکارهایی جهت ایجاد اُنس با قرآن کریم در میان اقشار مختلف جامعه ارائه گردیده است. توجه ویژه به بحث فرهنگسازی قرآنی از طریق تبیین جایگاه قرآن به عنوان کتاب زندگی و استفاده بهینه از ظرفیت‌های موجود مدارس تلاش همه جانبه جهت جامه عمل پوشاندن به توصیه نبی اکرم (ص) مبنی بر تمسک به ثقلین، همچنین ایجاد انگیزه و احساس نیاز برای رجوع به قرآن کریم، از جمله این موارد می باشد.

کلیدواژه ها: قرآن، اُنس با قرآن، تلاوت، مأنوس، اقدام پژوهی، انگیزه، راه

حل، قرائت، دانش آموزان، یادگیری.

تشکر و قدردانی:

حمد و ثنای فراوان بر یکتا معبود مَنان، که با نزول قرآن انسان را به سوی سعادت دنیا و آخرت هدایت فرمود. از این که نعمت هم نشینی با قرآن و آموزش آن نصیب ما شده است، خدای مهربان را سپاسگزاریم. (الْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ)

با تأسی به آیه ۱۵۸ بقره « وَ مَنْ تَطَوَّعَ خَيْرًا فَإِنَّ اللَّهَ شَاكِرٌ عَلِيمٌ »

(هرکسی با میل و رغبت کار خیری انجام دهد، قطعاً خداحق شناس و داناست.) و همچنین حدیث شریف « مَنْ لَمْ يَشْكُرِ الْمَخْلُوقَ لَمْ يَشْكُرِ الْخَالِقِ »، تقدیر و تشکر از کسانی که با همت و توجه خود نقش مهمی در پیشبرد طرح‌ها و برنامه‌ها دارند، اهمیت و ضرورت دارد. و این تلاش و دلسوزی در عرصه ارتقای انس با قرآن در دوره ابتدایی شایان توجه و عنایت بیشتر متولیان تعلیم و تربیت کشور است. با تشکر از دوست و همکار قرآنی، آقای میرزائی، کارشناس قرآن، نماز و عترت اداره آموزش و پرورش شهرستان قرچک، آقای پور حسین، کارشناس پژوهش و تحقیقات اداره مربوطه، آقای ملائی، مدیر مدرسه شهید اُصانلو و کلیه کسانی که با راهنمایی‌های خود در این اقدام پژوهی تأثیر شایان ذکری داشته‌اند.

در پایان تشکر می‌کنم از همسر عزیزم که با صبر و حوصله، در تدوین پژوهش مرا یاری نمودند.

فهرست مطالب

۱.....	عنوان:
۲.....	چکیده:
۳.....	تشکر و قدردانی:
۵.....	مقدمه:
۱۰.....	بیان مسئله:
۱۱.....	هدف اقدام پژوهی حاضر:
۱۲.....	توصیف وضع موجود یا شواهد (۱):
۱۴.....	جمع‌آوری اطلاعات برای ارائه راه‌حل‌ها:
۱۵.....	راه‌حل‌های پیشنهادی:
۲۰.....	انتخاب راه حل‌ها:
۲۱.....	اعتباربخشی به راه‌حل‌ها:
۲۲.....	زمانبندی:
۲۳.....	اجرای راه‌حل‌ها:
۳۱.....	نتیجه‌گیری:
۳۳.....	توصیف وضع مطلوب یا شواهد (۲):
۳۴.....	پیشنهادها:
۳۵.....	در پایان سخنی با دوستان و همکاران و پژوهشگران گرانقدر:
۳۸.....	منابع و مآخذ:
۳۹.....	پیوست‌ها:

مقدمه:

آموزش و فعالیت های قرآنی به دلایل مختلف در کشور ما بیشتر طریقت دارد تا آن که موضوعیت داشته باشد؛ به این معنی که اغلب چنین تصور می شود که هدف اصلی از آموزش های قرآنی یادگیری قواعد روخوانی و روان خوانی قرآن است و هنگامی که دانش آموزان، واجد چنین دانشی شوند کار تمام است و آموزش اتفاق افتاده است؛ در صورتی که طبق آیه ۲ سوره جمعه و روایات فراوان هیچکس حتی نبی مکرم اسلام (ص) و ائمه معصومین علیهم السلام نیز از انس و خواندن روزانه و دائمی با قرآن بی نیاز نیستند و آحاد مردم همواره باید خود را نیازمند و در محضر قرآن ببینند.

«هُوَ الَّذِي بَعَثَ فِي الْأُمِّيِّينَ رَسُولًا مِنْهُمْ يَتْلُو عَلَيْهِمْ آيَاتِهِ وَيُزَكِّيهِمْ وَيُعَلِّمُهُمُ الْكِتَابَ وَالْحِكْمَةَ وَإِنْ كَانُوا مِنْ قَبْلُ لَفِي ضَلَالٍ مُبِينٍ»:

«کسی است که در میان جمعیت درس نخوانده رسولی از خودشان بر انگیخت که آیاتش را بر آنها می خواند و آنها را تزکیه می کند و به آنان کتاب (قرآن) و حکمت می آموزد؛ هر چند پیش از آن در گمراهی آشکاری بودند!»

بنابراین مناسب است موضوع ترویج فرهنگ انس دائمی دانش آموزان با قرآن کریم و خواندن روزانه آن را اولویت برنامه های قرآنی خود قرار دهیم.

قرآن کریم، ریسمان استوار و دستاویز محکمی است که خداوند به بندگانش هدیه داده است و بنابر سفارش رسول مکرمش، در کنار عترت، می بایست به آن تمسک ورزید. (سیوطی، ۱۴۱۴ هـ.ق، ج ۲، ص ۶۰؛ کلینی، ۱۳۸۹ هـ.ق، ج ۲، ص ۴۱۵)

قرآن، تنها کتاب آسمانی است که از تحریف مصون مانده و یگانه کلامی است که بر بلندای قلعه فصاحت، هدایت و رستگاری را نوید داده (اسراء، ۲) و رمز و راز مکتوم^۱ عالم را باز می گوید. (نحل، ۸۹)

۱. پوشیده، پنهان

در مکتب اسلام، قرآن به عنوان بهترین و مطمئن‌ترین راه انس با حضرت حق تعریف شده است. گرچه انس با قرآن کریم مراحل مختلفی دارد از جمله: نگاه، شنیدن، روخوانی، قرائت، ترتیل^۲، تلاوت^۳، درس (مراجعه مکرر)، حفظ، تدبّر، تفکّر، تمسّک، فهم و عمل؛ اما مرحله نهایی و اصلی انس، عمل کردن به دستورات آن امانت مقدس الهی و پیاده نمودن در جامعه می‌باشد.

متأسفانه، امروزه در بسیاری از جوامع، انس با امور دنیوی بر انس با قرآن مقدم شده است. در جامعه دینی ما نیز، گرچه در سایه عنایات حضرت حق و با تلاش و زحمات امام راحل (ره) و مسئولین دلسوز نظام بویژه مقام معظم رهبری و نیز اساتید و خادمین قرآن کریم، بعد از انقلاب شکوهمند اسلامی، شاهد رشد روز افزون فعالیت‌های قرآنی هستیم، ولی میان وضعیت فعلی و آنچه مطلوب جامعه اسلامی است، تفاوت بسیار است.

اما سؤال مهمی که مطرح می‌باشد آن است که، چرا در برخی از مدارس، دانش‌آموزان به درس قرآن بسیار علاقه مندند! اما در برخی دیگر از مدارس، چنین علاقه ای از خود نشان نمی‌دهند؟ چرا در بعضی از آموزشگاه‌ها معلمان و مربیان در تدریس قرآن به دانش‌آموزان موفق‌اند؟ اما در بعضی دیگر از آموزشگاه‌ها، موفقیت‌چندانی در این زمینه مشاهده نمی‌شود؟ به راستی دلیل این موفقیت‌ها و ناکامی‌ها چیست؟ و عوامل آن کدامند؟ این واقعیت تلخ اشاره دارد که هنوز، معلمان در خصوص استفاده از روشهای گوناگون به ویژه جنبه‌های هنری در آموزش قرآن، مهارت کافی را ندارند! هنوز در مدارس، منابع مالی کافی به تهیه وسایل آموزشی و کمک آموزشی درس قرآن، اختصاص داده نمی‌شود! هنوز به آموزش قرآن در دوره پیش دبستانی، توجه کافی نمی‌شود! هنوز هماهنگی لازم با خانواده‌ها در خصوص درس قرآن دانش‌آموزان صورت نمی‌گیرد و یا آموزش کافی در این زمینه به آنان داده نمی‌شود! و هنوز از سوی مدیران و مسئولان در خصوص درس قرآن، نظارت و پشتیبانی لازم صورت نمی‌گیرد!

^۲. قرآن را با قرائت درست و آهنگ خوش تلاوت کردن

^۳. قرائت قرآن، خواندن کتاب

مع الأسف، شاهد هستیم که در کشورمان، بیشترین کاربرد قرائت قرآن در مراسم ختم و سوگواری است و سوره الرحمن که عروس قرآن است و در برخی کشورها همچون پاکستان، در مراسم عروسی خوانده میشود؛ مختص مراسم ختم است.

قرآن، شورانگیزترین نغمه ای است که جانهای مشتاقان را به خویش میخواند و سرور و وجد و ابتهاج را در دلها میسراید. (زمر، ۲۳)

مسلماً، جهت رفع این مهجوریت، میبایست به بحث فرهنگسازی نگاه ویژه کنیم. قرآن کریم به عنوان برترین و مهمترین سند و حجت زنده الهی و بالاترین سند آسمانی تا روز قیامت در اختیار افراد بشر در قالب کتابی تعیین شده و ظاهر و حجم آن معقولانه انتخاب شده؛ و چون پیامبر خاتم است، محبت وی نیز باید زنده باشد و امروز هم این کتاب معجزه است. آیا به جز کتاب قرآن می توانست چیز دیگری این طور زنده بماند؟ مثلاً اگر ۴۰ جلد بود چه می کردیم؟ در حالی که خداوند یک کتاب را قرار داده است، آیه اول سوره کهف بر این امر تأکید دارد که یک کتاب نازل شده است. سنت پیامبر و احادیث می فرماید که هر مسلمان وظیفه دارد از آن (کتاب خدا) استفاده نماید و آیا بدون انس با قرآن و آشنایی با قرآن می توان از آیات آن در زندگی بهره برد.

تعلیم و تربیت، ارزشمندترین و مهمترین وظیفه آدمی به شمار می آید. والاترین و ارجمندترین انسانها که همان پیامبران و جانشینان آنان هستند، در این طریق مبعوث گشته اند و سرچشمه سعادت و رستگاری بشر را همواره در این عرصه جستجو کرده اند، اما در این که چرا این سعادت مندی تنها در برنامه های الهی و کتاب آسمانی محقق می گردد و آدمی از ارائه تعالیم مناسب و مورد نیاز خویشتن ناتوان می باشد، نکته هایی نهفته است و از آنجا که پروردگار، خود خالق آدمی است و با تمام ویژگی ها و صفات گوناگون درونی و بیرونی او آشنایی دارد و از مسیر رشد و تکامل او کاملاً آگاه است، بهترین و کاملترین برنامه تربیتی از سوی او نازل گردیده و در قرآن کریم جمع آوری و در اختیار ما قرار داده شده است و از آنجا انسان موجودی است چند بعدی برای رشد و سلامت خویش نیاز دارد که در تمامی ابعاد وجودی خویش به حد کمال نزدیک تر شود. بدون شک انس با قرآن، این کتاب زندگی که سرچشمه

فیض جمال و کمال الهی است و گلزارش با گل‌های متنوع اش به زندگی انسان صفا می بخشد، می تواند نیازهای آدمی را تأمین نماید. از این رو بر نامه های درس قرآن در مدارس از جمله پایه های اولیه تحصیلی در راستای همین هدف طراحی شده اند.

نکته مهم این است که موفقیت در تدوین صحیح هر برنامه آموزشی و تربیتی نیز، در گرو آشنایی تهیه کننده آن با ویژگی های رشد و تکامل مخاطبان خود می باشد. متأسفانه از جمله بزرگترین غفلت هایی که در زمینه آموزش و انس با قرآن در جامعه ما صورت گرفته و به این آموزش لطمه های زیادی زده است، عدم توجه به روانشناسی و علاقه دانش آموزان است. در روایات اسلامی شواهد گوناگونی وجود دارد که بزرگان دین ما از دیرباز به این مسأله مهم عنایت داشته و اهمّیت آن را به دیگران نیز گوشزد کرده اند. (عزیزی، ۱۳۷۹، ص ۱۵)

باید در نظر داشت که از دامن خانواده و در مدرسه می توان بستری را فراهم نمود تا کودکان به قرآن علاقمند شوند و با آن انس بگیرند.

اما این سوال، بسیاری از دل سوختگان مسائل تربیتی را آزار می دهد که چرا از این نقطه آغازین زیبا و با طراوت آموزشی و تربیتی استفاده بهینه نمی شود؟! چرا که این نقطه آغازین، می تواند مبدأ رحمت و برکات بزرگی برای دانش آموزان باشد و با فضا سازی معنوی خاطره ای فراموش ناشدنی را به ارمغان آورد و خدای ناکرده این نقطه آغازین، خسته کننده نباشد و خاطره ای تلخ برای دانش آموزان به جا نگذارد.

اکنون با توجه به مطالب بیان شده، علاقمند ساختن دانش آموزان و انس آنان با قرآن، ضروری به نظر می رسد و اقدام پژوهی حاضر از این زاویه در چشم اندازی هر چند کوچک سعی در هدایت، ترغیب و مانوس کردن دانش آموزان با قرآن، برای رسیدن به اهداف متعالی با روش های جدید نموده است.

همانطور که می دانید مقام معظم رهبری در روز معلم سال ۱۳۸۵ در بیاناتی کاملاً صریح و شفاف درباره ضرورت توجه متولیان تعلیم و تربیت کشور به جایگاه قرآن کریم در وزارت آموزش و پرورش فرمودند:

« ... مسئله دیگری که می‌خواهم به عنوان یک نکته عرض کنم، مسئله‌ی قرآن در آموزش و پرورش است. قرآن در آموزش و پرورش حقیقتاً مهجور واقع شده است... علت این است که در دورانی طولانی، قرآن در آموزش و پرورش ما، به خصوص در آن سنین یادگیری مهجور بوده یا اصلاً وجود نداشته است. بعد از پیروزی انقلاب اسلامی، توقع این بود که یک کار کارستانی انجام بگیرد، البته کارهایی هم شده است، لیکن جای حضور قرآن در دوره‌های گوناگون - چه دبستان، چه دبیرستان و چه راهنمایی - واقعاً خالی است. باید فکر بشود. نه به شکل تحمیلی، نه به شکل بیزارکننده و دورکننده؛ بلکه به شکل صحیح. امروز خوشبختانه حرکت قرآنی در کشور خیلی خوب است؛ لیکن در آموزش و پرورش باید نهادینه شود؛ ما در این زمینه، نیازمند تحول هستیم. »

در این مجال اندک و با توجه به تنوع موضوعات ارائه شده، تنها به ارائه اجمالی مسائل مهم و قابل پیگیری در راه انس با قرآن دوره ابتدایی بسنده می‌شود. امید است بیان این مطالب، قدمی هر چند کوچک اما مفید در مسیر انس با قرآن در دانش آموزان دوره ابتدایی برداشته شود.

انشاءالله

مسلم جلالی - مربی و خادم قرآن

بیان مسئله:

در سال تحصیلی ۹۲-۱۳۹۱ برای علاقمند کردن دانش آموزان به قرآن در مدرسه ابتدائی شهید اُصائلو به تحقیق و مطالعه در رابطه با اجرای روشهای مؤثر و مفید اقدام نمودم. عامل اساسی برای موفقیت در هر فعالیتی، داشتن اطلاعات لازم در آن زمینه می باشد. پس لازم بود، به اطلاعاتی در میزان علاقمندی دانش آموزان به قرآن، حفظ و قرائت آن دست یابم؛ در روزهای نخستین سال در این زمینه با تحقیق از مربی سال گذشته دانش آموزان و همچنین در روزهای مختلف با طرح پرسش هایی از آنان، که به شرح ذیل می باشد، دریافتم دانش آموزان علاقه زیادی به قرآن و درس قرآن ندارند:

- کدام کتاب و درس خود را بیشتر دوست دارید؟
- در زمان بیکاری موافق هستید قرآن بخوانیم؟
- نظرتان در رابطه با حفظ قرآن چیست؟
- چند نفر در منزل نوار برای حفظ قرآن دارند؟
- وقتی با دوستانتان در گروه هستید دوست دارید قرآن بخوانید و یا قصه های قرآنی را برای هم بگویید؟

- چه نوع داستان هایی را دوست دارید؟ داستان های قرآنی یا قصه های معمولی؟
به این ترتیب با پاسخ هایی که دانش آموزان به سؤالات می دادند و جمع بندی آنان به این نتیجه رسیدم که علاقه زیادی به قرآن و درس قرآن ندارند و مربی سال گذشته آنان از این مسئله اظهار ناراحتی می کرد و نیز متوجه شدم سوره هایی را که در سال گذشته در کلاس یاد گرفته بودند، فراموش کرده اند و دانش آموزان علاقه ای به قرآن، حفظ سوره ها و زنگ قرآن نشان نمی دهند. البته یکی از دانش آموزان به حفظ قرآن علاقمند بود و به کلاس حفظ قرآن نیز می رفت.

انگیزه اینجانب به عنوان معلم قرآن دبستان شهید اُصائلو این است که علاوه بر افزایش تعداد دانش آموزان علاقمند به قرآن و زنگ قرآن، برای مأنوس کردن آنان با قرآن، عاداتهایی را در رابطه با این مهم

ایجاد کنم. و همچنین روشها و طرح های مناسبی را جهت علاقمندی آنان به درس قرآن و مسائل مربوط به قرآن فراهم نمایم. حال مسئله ای که در اینجا مطرح می شود این است؛ با توجه به محور بودن دانش آموزان در فعالیت های کلاس، در راستای هدف این اقدام پژوهی چه راهکارهای عملی را می توان ارائه نمود تا میزان علاقمندی دانش آموزان به قرآن بیشتر شود؟ تا ضمن ایجاد زمینه مناسب جهت آموزش قرائت قرآن، زمینه مناسبی برای آموزش مفاهیم، قصه های قرآنی، پر کردن وقت های بیکاری و فرصت های تلف شده، جایگزین کردن صوت قرآن به جای آهنگ های نامطلوب، ایجاد زمینه لازم برای گسترش فرهنگ و رفتار قرآنی، و روحیه احترام به قرآن نیز در دانش آموزان ایجاد شود.

هدف اقدام پژوهی حاضر:

قرآن کریم به عنوان عالی ترین سند حقایق اسلام و اصالت مکتب تربیتی آن قوی ترین آثار معنوی را در فرد و جامعه از خود بر جای می گذارد و این کتاب آسمانی همچون ابر رحمتی است که با بارش تند خود هر زنگاری را از قلب می زداید و آن را تزکیه می کند و نور هدایت و تربیت الهی را بر آن می تاباند. لذا آموزش قرآن در زندگی بشر بخصوص در دوران کودکی امری است ضروری که مولا علی (ع) به نقل از (عزیزی، ۱۳۷۹، ص ۹) نیز در حدیث زیر این موضوع را گوشزد فرموده اند:

«به فرزندان خود قرآن بیاموزید قبل از آنکه بدخواهان و منحرفان، ذهن پاک آنان را با مسایل پوچ و

بی معنی پر نمایند.»

باید این تلقی که قرآن یک کتاب علمی یا تاریخی است را از ذهن دانش آموزان پاک کنیم. بلکه دانش آموزان باید بدانند که قرآن کتاب هدایت است و شامل تمام مطالبی است که در این زمینه انسان ها به آن احتیاج دارند. در اینجا با توجه به ضرورتی که نسبت به این موضوع احساس می شود، با آموزش عملی، شیوه هایی برای جذب و انس کودکان و دانش آموزان با قرآن کریم را ذکر می کنیم؛ حال هدف این است که، یک سری ملاک ها و معیارهایی را به دست آوریم، تا اقداماتی در این زمینه انجام دهیم و

دریابیم تا چه اندازه در علاقمندی دانش آموزان به قرآن و مانوس کردن آنان و رسیدن به اهداف قرآنی مؤثر است.

در اقدام پژوهی حاضر نیز با توجه به ضرورتی که نسبت به موضوع مورد نظر احساس می‌شود در پی تقویت انگیزه دانش آموزان به انس گرفتن با قرآن کریم در زندگی تحصیلی و بعد از آن می‌باشیم و البته در ضمن این هدف کلی طبیعتاً اهداف مقطعی زیر در این پژوهش قابل بررسی می‌باشند؛ از جمله اینکه دانش آموزان در دوران تحصیل خویش علاقه و انگیزه متفاوتی نسبت به درس قرآن پیدا کنند. برخی دیگر از این اهداف مقطعی به شرح ذیل می‌باشند:

۱- جذاب و شاد کردن کلاس و زنگ قرآن

۲- ایجاد عادت در زمینه خواندن قرآن و داستان های قرآنی و گوش دادن به نوار قرآن، در

دانش آموزان

۳- ایجاد انگیزه توجه کردن به محتوای قرآن

توصیف وضع موجود یا شواهد (۱):

با توجه به اهداف کلی از آموزش قرآن در مقطع ابتدایی که شامل:

- آشنایی با قرآن کریم به عنوان کتاب الهی

- تقویت انس با قرآن کریم

- توانایی روخوانی قرآن به صورت شمرده و آرام، از روی رسم الخط آموزشی

- حفظ بعضی سوره های کتاب درسی

- آشنایی با برخی از داستان های قرآن کریم

- فراگیری معنای برخی از کلمات ساده و عبارات کوتاه قرآن (عزیزی، ۱۳۷۹، ص ۲۴)

با آغاز سال تحصیلی با بررسی پاسخ دانش آموزان به سؤالات مطرح شده و تحقیق از مربیان سال گذشته آنان و همچنین مشاهده دقیق رفتار دانش آموزان در ساعت قرآن و پرسش از اولیاء، موارد زیر ذهنم را مشغول کرد:

- دانش آموزان علاقه ناچیزی به زنگ قرآن دارند.
- به نقل از دانش آموزان، از زنگ قرآن لذت نمی برند.
- به قرآن به عنوان یک کتاب آسمانی و قابل احترام توجهی ندارند و زمانی که قرآن در کیف آنان بود، کیف خود را به پشتشان می انداختند.
- از کتاب قرآن به عنوان زبردستی استفاده می کردند.
- در آوردن کتاب قرآن به کلاس، نامنظم بودند و گاهی فراموش می کردند که کتاب خود را بیاورند، و حتی گاهی کتاب قرآن خود را باز نمی کردند.
- در زنگ قرآن نقاشی می کشیدند و صحبت می کردند.
- علاقه ای به گرفتن وضو در هنگام زنگ قرآن نشان نمی دادند.
- قرآن را به صورت منظم هم خوانی نمی کردند.
- سنتی بودن روش آموزش قرآن به دانش آموزان در سال گذشته.
- جایگزین کردن دروس دیگر در ساعت درسی قرآن دانش آموزان.
- با بررسی و پرسش از اولیاء متوجه شدم تعدادی از دانش آموزان، علاقه ای به گوش دادن نوار قرآنی ندارند.

قابل ذکر است تعداد دانش آموزان علاقمند به داستان های قرآنی قابل توجه بود و دانش آموزان بیشتری به این مقوله علاقه نشان می دادند. البته دانش آموزانی بسیار با انگیزه، پرتلاش، خلاق و پرنرژی بودند که بعد از گذشت یک ماه دریافتم با فراهم کردن زمینه مساعد می توان آنان را به قرآن و اهداف قرآنی علاقمند کرد.

مهمترین عوامل مؤثر بر ایجاد مسئله به نظر من:

۱- ناتوانی اولیاء در روخوانی قرآن.

۲- ندادن اعتماد به نفس به دانش آموزان.

۳- کم توجهی همکاران قبلی.

۴- جذاب نکردن کلاس درس.

۵- بی اهمیتی اولیاء به درس قرآن.

۶- تشویق نکردن دانش آموزان.

جمع آوری اطلاعات برای ارائه راه حل‌ها:

در این قسمت سعی شده است، جهت یافتن راه حل هایی برای حل مسئله، چند مورد از نحوه گردآوری اطلاعات، برای شناسایی راه حل ها مورد استفاده قرار گیرد.

الف) مصاحبه ب) مشاهده ج) مطالعه

الف) مصاحبه

مصاحبه به پژوهشگر امکان می دهد که موقعیت خود را توصیف کند، لذا می توان بسیار طبیعی و به راحتی از طریق مراودات اجتماعی و عادی مصاحبه کرد و یا اینکه فرایند مصاحبه را به شکل رسمی اجرا نمود. (ایرانی و بختیاری، ۱۳۸۲، ص ۹۲).

با استفاده از روش مصاحبه از تعدادی از معلمان، دانش آموزان و اولیاء دو سؤال زیر مطرح شد:

۱- به نظر شما با چه روشهایی می توان دانش آموزان را نسبت به قرآن علاقمند کرد و در ایجاد و

تقویت انس دانش آموزان به قرآن و یادگیری آن موفق بود؟

۲- با چه روش هایی می توان تربیت دینی و رشد و پرورش شخصیت کودکان را بر اساس آموزه های

قرآنی زمینه سازی کرد؟

ب) مشاهده

با مشاهده رفتار دانش آموزان در زنگ قرآن و مقایسه آن با زنگ های فارسی، ریاضی و ... صحت نظر های ایشان در رابطه با پاسخ سؤالات تأیید گردید.

ج) مطالعه

با مطالعه کتابها و مجلات و تحقیقاتی که در این زمینه کار شده بود، که عنوان بعضی از آنها در منابع و مآخذ ذکر شده است نیز، راه‌حلهایی یافت شد.

راه‌حل‌های پیشنهادی:

به طور کلی با عنایت به مصاحبه ها و مشاهدات بعمل آمده و تجزیه و تحلیل آنها و همچنین نتایج مطالعه تحقیقات انجام شده و جمع بندی آنها، موارد زیر پیشنهاد گردید که عبارتند از:

روشی را که برای حل این مسئله در پیش گرفتیم جذاب کردن کلاس بود از طریق انجام کارهایی نظیر:

- ۱) نصب آیات به صورت پلاکاردهای زیبا بر روی دیوار کلاس و نمازخانه مدرسه
- ۲) برگزاری مسابقات قرآنی: با توجه به تفاوت های فردی و استعداد، علاقه و انگیزه هریک از دانش آموزان تکالیف خاص تحت عنوان فعالیت های فردی یا گروهی به آنان بدهید. مانند حفظ، قرائت، داستان گویی، انشاء، شعر، روزنامه دیواری و ... احساس بچه‌ها را درباره تلاوت روزانه قرآن موضوع انشاء کلاسی یا مسابقه در مدرسه و منطقه قرار دهید.
- ۳) آموزش این درس در محیط های معنوی خارج از کلاس مانند نمازخانه مدرسه، مدرسه قرآن و دارالقرآن های شهر را به دانش آموزان و خانواده آنان معرفی کنید.
- ۴) برگزاری باشکوه جشن قرآن: جشن آغاز آموزش قرآن هر ساله همزمان با روز جهانی کودک در ۱۷ مهرماه به صورت سراسری در داخل مدارس برگزار می شود. از آنجا که دوران ابتدایی بهترین زمان برای انس دانش آموزان با قرآن کریم است، برگزاری هرچه باشکوه تر این مراسم، با حضور مدیر مدرسه، اولیاء دانش آموزان و اهدای هدیه به سال اولی‌ها برای شروع آموزش قرآن و گرفتن عکس یادگاری و ...

باعث ایجاد انگیزه و تصور شیرین و به یاد ماندنی برای دانش‌آموزان از قرآن کریم می‌شود. برای شروع آموزش درس قرآن و مهم جلوه دادن این درس، جشنی در کلاس برگزار شود.

(۵) آموزش وضو به دانش‌آموزان، انجام عملی آن توسط آموزگار و دانش‌آموزانی که گرفتن وضو را بلدند و تشویق آنها.

(۶) تبدیل داستانهای قرآنی به نمایش و اجرای آن توسط دانش‌آموزان، با استفاده از قصه گوئی.

(۷) خواندن کتاب داستان های قرآنی توسط آموزگار و یا دانش‌آموزان: نقش و جایگاه داستان‌های قرآنی در بیداری آدمی چنان است که خود قرآن در این زمینه می‌فرماید: «... این داستان را به مردم بگو، شاید به اندیشه فرو روند.» (اعراف/ ۱۷۶).

باید در نظر داشت از داستان های قرآنی که درباره پیامبران و امت های گذشته است، برای معرفی قرآن استفاده شود، اما باید این داستان ها گزینش شوند و آنهایی که با روحيات کودکانه آنها و محدوده درکشان مطابقت دارند، ارائه گردند؛ مانند داستان حضرت یوسف، ابراهیم و موسی (علیهم السلام)، پیامبر اسلام (ص)، نه داستان از حضرت نوح (ع) و عذاب های الهی که روحيات لطیف و نگرشهای آنان را نسبت به خدا خدشه دار می‌سازند. نقل برخی از داستانها و نیز شأن نزول آیات که با زندگی خود کودک ارتباط بیشتری داشته باشد، مؤثرتر و پر فایده خواهد بود. ذکر این داستان ها بخصوص با علاقه ای که کودکان به شنیدن داستانها دارند، می‌تواند انس و علاقه بیشتری به قرآن در آنها ایجاد کند. (باهنر، ۱۳۸۰، ص ۲۴۶)

(۸) محفل انس با قرآن و دیدار و آشنایی با قاریان قرآن: رسول اکرم (ص) فرموده اند: قرآن خوانان، معروفان اهل بهشتند. استفاده از جاذبه‌های قرائت و سایر کششهای هنری قرآن کریم که آیاتش سراسر زیبایی و هنر است، اگر با آواز و صوت خوش قاری همراه گردد، زیبایی آن در نظر مخاطب دو چندان میشود و به راحتی بر دل‌های آماده می‌نشیند. شایسته است که در برنامه های ویژه هر سن، قاریان خوش صدایی از همان گروه سنی انتخاب کنیم، تا فضای مناسب برای ایجاد علاقه و انس نسبت به قرآن کریم، در آنها فراهم شود.

در یکی از جلسات که برندگان مسابقات قرائت قرآن خدمت امام رسیده بودند و در آن جلسه؛ که آیاتی از قرآن کریم تلاوت شد. وقتی امام آمدند همه دیدند به طور استثنایی به جای آنکه در جایگاه روی صندلی بنشینند با آنکه صندلی را مثل همیشه آماده کرده بودند، به احترام قرآن، پهلوی قاریان و ممتازین مسابقات قرآنی روی زمین نشستند. (علاءالدین، ۱۳۸۰، ص ۷۶). با این رفتار امام می توان به اهمّیت قرآن و محترم بودن قاریان قرآن پی برد؛ که دیدار با آنان می تواند انگیزه‌های برای علاقمندی دانش آموزان به قرآن، به وجود آورد.

۹) استفاده از نمودار تشویقی، مخصوص درس قرآن، به پیشنهاد اولیاء دانش آموزان: کودک تا هفت سالگی به محبت نیاز دارد، محبت در طول عمر انسان سرمایه بقا و حیات اوست و ضمانت سلامتی روح. ولی تا سن هفت-هشت سالگی بیشتر باید با او از طریق محبت و تشویق رفتار کرد و تا آن زمان او معنی تشویق و تأدیب را درک نمی کند. در راستای این وظایف، جهت هدایت مستمر او، حفظ، حراست و همچنین آموزش و علاقمندی به قرآن دو روش موجود هست یک راه تشویق و دیگری راه تأدیب. (موسوی زنجانرودی، ۱۳۷۸، ص ۵۵).

در جلسات آموزش خانواده به موضوع اهمیت انس روزانه دانش آموزان با قرآن تأکید کنید.

۱۰) تشویق و معرفی دانش آموزان در برنامه صبحگاهی و یا نماز جماعت توسط مدیر دبستان با دیدن پیشرفتهای آنان از نزدیک در زمینه قرآنی، و ارائه فعالیت‌های انجام شده توسط دانش آموزان. پایه حیات بشری بسته به محبت است، محبت به هرکسی کاری است به یاد ماندنی و فراموش ناشدنی. این محبت است که یک عمر، انسان را در حفاظت خود محکم و سالم نگه می دارد و سلامت حیات او را بیمه می کند و در سرنوشت او نقش مهمی را ایفا می کند و ریشه عمیق روانی و روحی دارد. محبت یک مسئله فطری است و بشر طالب آن است. او توقع دارد. توقع از پدر، توقع از مادر، مربیان، معلمین و دیگران که در حاشیه قرار دارند. (موسوی زنجانرودی، ۱۳۷۸، ص ۳۵)

۱۱) استفاده از بازی ها و اشعار قرآنی بنا به توصیه کارشناسان مرکز تربیت مربی کودکان و نوجوانان: بازی کودک، احتیاج طبیعی اوست. تحرک، خنده، بازی و ... موجب رشد و بالندگی می شود و از نظر روحی و روانی تأثیر فوق العاده ای دارد و از ناحیه دین اسلام به این امر توجه و عنایت خاصی شده است.

قال النَّبِيُّ (ص): "مَنْ كَانَ لَهُ وَلَدٌ صَبَاً."

کسی که کودک دارد باید در پرورش وی، کودکانه رفتار کند. (موسوی زنجانرودی، ۱۳۷۸، ص ۳۴).

از احادیث، اشعار و جملات ادبی مناسب برای ایجاد انگیزه برای اُنس روزانه با قرآن استفاده کنید.

۱۲) استفاده از شیرینی، میوه و شکلات در زنگ قرآن: پذیرایی از دانش‌آموزان در کلاس درس قرآن

به پیشنهاد اولیاء گرامی برای هر زنگ قرآن، میوه یا شکلات تهیه شده و از دانش‌آموزان پذیرایی شود.

۱۳) استفاده از CD ها و وسایل کمک آموزشی.

۱۴) خواندن سوره ها و آیه های قرآنی به صورت دسته جمعی در ابتدای هر زنگ و قبل از شروع

کلاس به توصیه یکی از همکاران. بیشترین وقت کلاس را باید به خواندن قرآن آن هم توسط همه

دانش‌آموزان اختصاص داد. مراسم آغازین مدرسه فرصت ارزشمندی است که می‌تواند در راه اُنس دائمی

دانش‌آموزان با قرآن کریم و آموزه های آن در مدرسه موثر باشد.

کودکانی که اوقات زیادی را در مقابل تلویزیون می گذرانند و طبیعی است جمله‌های ادبی و زیبا،

هماهنگ و سنجیده را می شنوند در ابتدا به نظر می آید که باید در بیان جمله‌ها بالاترین حد کمال

خود را بپیمایند؛ اما متأسفانه آزمایش عکس آنرا پاسخ می دهد زیرا درست است که کودک وقت بسیار

زیادی را برای شنیدن می گذارد، اما وقتی برای سخن گفتن باقی نمی ماند در نتیجه کودکانی که در

میدان سخن پردازی حضور کمتری پیدا می کنند، اگر چه شنیده های آنان به بهترین وجه باشد از

ضعف تکلم رنج می برند. پس در آموزش قرآن پا به پای شنیدن تلاوت تدویر (ترتیل) الگوی تلاوت، باید

کودک خود نیز به همان اندازه مجال تلاوت تقلیدی را داشته باشد تا بتواند در این زمینه رشد نماید.

(عزیزی ، ۱۳۷۹ ، ص ۳۸).

۱۵) استفاده از آموزه های قرآنی به عنوان مهارت های زندگی و درس هایی از قرآن به صورت آیه - معنی و تصویر کودکانه - و تکرار و تمرین و حفظ آیات و توضیح عبارات از روی تصویر آن، توسط دانش آموزان و نگهداری آنها در دفتر قرآنی شان. دانش آموزان را به تدبیر در پیام های قرآنی تشویق کنید. برخی از آثار و اسرار تلاوت قرآن و فضائل تلاوت برخی از سوره ها و آیات را به زبان ساده را به زبان کوتاه برای دانش آموزان بیان کنید. از هر موقعیت مناسب ضمن اشاره به معارف و آموزه های اخلاقی، به آیات قرآن استناد کنید. وظایف هر یک از مسلمانان درباره انتظارات قرآن درباره خودش را برای دانش آموزان به زبان ساده بیان کنید. مانند اهمیت دادن به قرآن (مریم ۱۲) خواندن قرآن (مزل ۲۰) آداب تلاوت (اعراف ۲۰۴) تدبیر در قرآن (نساء ۸۲) عمل به قرآن (بقره ۴۴).

برای این که قرآن کتاب زندگی شناخته شود، نه تنها کتاب مقدس برای تلاوت و یا تبرک برای تشریفات زندگی، بلکه کتابی آموزنده و راهنما، با تمثیل های ساده می توان آن را تبیین کرد مانند این که هر طبیبی برای مریض خود نسخه می نویسد تا دردهای او را معالجه کند و برای پیشگیری به او توصیه هایی می کند که اگر به آنها عمل نکند، دچار ناراحتی و سختی می شود. خداوند نیز برای حل مشکلات ما در زندگی و راهنمایی برای آینده دستوراتی در قرآن بیان کرده است و ما باید در زندگی از آنها پیروی کنیم. انسانها نیز پس از ورود به این عالم برای زندگی خود به یک برنامه نیازمندند که بدون آن از راه صحیح منحرف می شوند، این برنامه همان قرآن است که توسط حضرت محمد (ص) از سوی خداوند برای ما آورده شده است و خداوند است که بهتر از هرکس می داند، ما به چه برنامه ای احتیاج داریم، چون او از همه آگاه تر است. (باهنر، ۱۳۸۰، ص ۲۴۵).

۱۶) با تلاوت روزانه قرآن کریم مربی قرآن در نزد دانش آموزان، می تواند برای آنان نقش الگویی

داشته باشد.

۱۷) تلاش جهت تجلی^۴ پیوند قرآن و عترت در جامعه: یکی از راهکارهای ایجاد انس در جامعه، جامه عمل پوشاندن به توصیه نبی اکرم، مبنی بر تمسک به قرآن و عترت می باشد. ایشان در قسمتی از حدیث ثقلین می فرماید: «وَأَنْهَمَا لَنْ يَفْتَرِقَا حَتَّى يَرِدَا عَلَيَّ الْحَوْضِ»؛ (حاکم نیشابوری، ۱۴۱۱ هـ.ق، ج ۳، ص ۱۱۸؛ متقی هندی، ۱۳۹۷ هـ.ق، ج ۱، ص ۱۷۲؛ ترمذی، ۱۴۱۴ هـ.ق، ج ۵، ص ۶۶۲؛ احمد بن حنبل، ۱۴۱۴ هـ.ق، ج ۳۶، حدیث ۱۱۱۳۱) که نشان دهنده لزوم پیوند این دو ثقل^۵ است.

۱۸) استفاده از لباس شاد، عطر و دیگر مواد خوش بو کننده در کلاس درس قرآن

۱۹) خواندن عبارات قرآنی به صورت آهنگین و دلنشین و دارای ریتم جذاب، همراه با هم خوانی.

۲۰) تهیه دفتر قرآنی شکیل و زیبا همراه با طرح روی جلد یکسان و جذاب و مرتبط به قرآن برای

تمام دانش آموزان.

۲۱) خواهش و درخواست از اولیاء برای تلاوت قرآن در هر روز در کنار دانش آموزان در خانه

انتخاب راه حل ها:

برای تحقق اهداف طرح در رابطه با علاقمندی دانش آموزان به قرآن و انس با قرآن کریم از بین راه حل های پیش نهادی و با توجه به پرسشنامه تنظیم شده و اولویت بندی پاسخها راه حل های زیر انتخاب گردید:

۱) برگزاری جشن قرآن، در ابتدای سال تحصیلی، برای شروع آموزش درس قرآن.

۲) آموزش وضو به دانش آموزان و گرفتن وضو قبل از ورود به کلاس قرآن توسط آموزگار و

دانش آموزان.

۳) خواندن عبارات قرآنی به صورت آهنگین و دلنشین و دارای ریتم جذاب، همراه با هم خوانی.

۴) اجرای داستان های قرآنی به صورت نمایش توسط دانش آموزان.

^۴. روشن شدن، نمایان شدن

^۵. هر چیز نفیس و ارزشمند

- ۵) حفظ آیات و ترجمه آنها، به عنوان " درس هایی از قرآن " همراه با تصویر مربوط به آیات.
- ۶) تهیه دفتر قرآنی شکیل و زیبا همراه با طرح روی جلد یکسان و جذاب و مرتبط به قرآن برای تمام دانش آموزان.
- ۷) خواهش و درخواست از اولیاء برای تلاوت قرآن در هر روز در کنار دانش آموزان در خانه.
- ۸) خواندن کتاب‌های داستان قرآنی در کلاس.
- ۹) استفاده از بازی و اشعار قرآنی در ساعت قرآن.
- ۱۰) استفاده از شیرینی و شکلات در زنگ قرآن
- ۱۱- بردن دانش آموزان به محفل انس با قرآن جهت دیدن قاریان بزرگ، مخصوصاً قاریان و حافظان خردسال، جهت انس بیشتر با قرآن.
- ۱۲- استفاده از نمودار تشویقی مخصوص زنگ قرآن.
- ۱۳- نصب آیات به صورت پلاکاردهای زیبا بر روی دیوار کلاس و نمازخانه مدرسه
- ۱۴- استفاده از CD ها و وسایل کمک آموزشی.
- ۱۵- استفاده از لباس شاد، عطر و دیگر مواد خوش بو کننده در کلاس درس قرآن.

اعتبار بخشی به راه حل‌ها:

برای حصول اطمینان از اجرای راه حل های انتخابی و کسب اعتبار بیشتر در این زمینه با اساتید مجرب و صاحب نظران، از جمله همکارانم در مدرسه و سایر مدارس، مشورت و با مدیر دبستان نیز هماهنگی به عمل آمد تا در بعضی از زمینه ها پیش بینی لازم صورت پذیرد. همچنین در طی جلسه‌ای با اولیاء ضمن توضیح و تشریح طرح، از آنها خواسته شد همکاری لازم را در این زمینه داشته باشند و برای تحقق اهداف طرح در خانه نیز بستر سازی کنند؛ و در ضمن برای تهیه بعضی از وسایل و امکانات مورد نیاز همکاری مناسبی با آموزگار داشته باشند.

معیارهای اعتباریابی طرح به شرح ذیل می باشد:

- بر اساس پیش بینی به عمل آمده سهل الوصول وقابل دسترسی بودن.
- قابل اجرا بودن راه حل های انتخابی.
- پیش بینی تأثیرگذاری راه حل ها در علاقمند کردن دانش آموزان به قرآن و انس با قرآن.
- ابتکاری و نو بودن بعضی از راه حل های انتخاب شده.
- تأیید راه حل ها توسط اساتید مجرب و متخصص و همکاران در این زمینه.
- استفاده از نظرات همکاران، اولیاء دانش آموزان و همکاری آنها.

زمانبندی:

برای اجرای راه حل، بصورت دقیق برنامه ریزی کردم. برنامه ریزی برای همه مراحل این اقدام پژوهی به شرح ذیل می باشد:

- ۱- مطالعه در مورد مسأله به منظور شناخت کلی آن و تنظیم مقدمه ۱ ماه
- ۲- تدوین و نوشتن چگونگی تشخیص مسأله ۵ روز
- ۳- تدوین و نوشتن انگیزه و اهداف ۲ روز
- ۴- تدوین و نوشتن توصیف وضع موجود و اهمیت و ضرورت مسأله ۱۵ روز
- ۵- به دست آوردن شواهد ۱ و نوشتن آن ۱۵ روز
- ۶- گردآوری اطلاعات برای حل مسأله ۱/۵ ماه
- ۷- تدوین و نوشتن انتخاب راه حل ۱ هفته
- ۸- اعتبار بخشی راه حل ۱۰ روز
- ۹- اجرای راه حل ۲ ماه
- ۱۰- نتیجه گیری ۱ ماه
- ۱۱- تدوین و نوشتن نتیجه گیری ۱۵ روز
- ۱۲- به دست آوردن شواهد ۲ و نوشتن آن ۱۵ روز

- ۱۳- تدوین و نوشتن پیشنهادات ۳ روز
- ۱۴- تدوین و نوشتن پیوست و منابع و مأخذ ۳ روز
- ۱۵- بازنگری و پاک نویسی گزارش اقدام پژوهی ۲۰ روز

اجرای راه‌حل‌ها:

پس از اعتبار یابی راه حل های انتخابی، به این نتیجه و انگیزه رسیدم که با توکل به خداوند و عنایت ائمه (علیهم السلام) طرح را به مرحله اجرا برسانم. اجرای راه حل بیان چگونگی اجرای اقدام یا مداخله، برنامه اجرایی یا زمان بندی شده، توصیف مراحل اجرایی، نحوه نظارت بر اجرا و بازخورد می باشد.

شرح اجرای راه حل های انتخاب شده از بین راه حل های پیشنهادی پس از اعتباریابی:

در ابتدا باید گفت مربیانی که در قبال کودکان و دانش آموزان احساس مسؤولیت میکنند، بدیهی است بیشتر دل می سوزانند و توقع دارند دانش آموزان صحیح تربیت شوند. کوچکترین مسامحه^۶ را در این راه جایز و روا نمی دارند و تحمل کوچکترین لغزش را از دانش آموزان ندارند. امکان دارد کودکان و دانش آموزانی باشند که بعضاً در قالب و چارچوب فکری و تربیتی آنها ننگند و یا دیر در راه تربیت و آموزشی قرار گیرند و یا اصلاً تمرّد کنند و شیطنت نمایند. در این صورت احتمال دارد مربیان و معلمان دست به خشونت بزنند و مبادرت به مجازات آنها کنند و کودکان خود را به تکلیف وا دارند، اعمال سلیقه و سخت گیری کنند.

باید گفت، آموزش و تربیت کودکان یک نوع ظرافت کاری و آشنایی با اصول و روشهای آموزشی و تربیتی لازم دارد، باید گام به گام پیش رفت، عصبانیت و خشونت که منجر به تنبیه از هر نوع که باشد، راهی پیش نمی برد. اینگونه رفتار تنش آفرین است و باعث عصیانگری دانش آموزان می شود. (موسوی

زنجانرودی، ۱۳۷۸، ص ۶۰)

^۶ آسان گرفتن، سهل انگاشتن

پس در این راه، برای تشویق و ایجاد انگیزه دانش آموزان به قرآن و انس با قرآن می بایست از هنر معلمی و اصول تربیتی صحیح استفاده نمود. در اینجا به مواردی از این اصول و روشهای اجرایی در کلاس اشاره می نماییم:

۱- گرفتن جشن قرآن و معرفی کتاب قرآن به عنوان کتاب آسمانی برای شروع آموزش درس قرآن: تغییرات در عملکرد، تغییر در یادگیری را نشان می دهد، ولی تغییرات در عملکرد را نمی توان تغییرات در یادگیری استنباط نمود؛ زیرا یادگیری را نمی توان به طور مستقیم مشاهده یا اندازه گیری کرد. (سید محمدی، ۱۳۸۵، ص ۵).

معلمان پس از آموزش یک مطلب یا انجام فعالیت های تربیتی انتظار دارند که دانش آموزان در پایان، در رابطه با حیطه عاطفی، نسبتاً به مسائل، پدیده ها و رویدادها توجه داشته باشند، واکنش نشان دهند، ارزش گذاری کنند. (صفوی، ۱۳۸۱، ص ۸۱)

پس برای معرفی قرآن به کودکان باید اصولی را مد نظر قرار داد و از بیانی ساده در این کار بهره گرفت. نمونه ای ساده ای از معرفی قرآن به شرح ذیل می باشد:

بعضی از پیامبران از طرف خدا برای مردم کتابی آورده اند. در این کتاب ها دستورهای دینی آمده است. کتابی که حضرت محمد (ص) آورده است، قرآن آخرین کتاب آسمانی است. دستورهای دین اسلام، در این کتاب نوشته شده است، قرآن به ما دستور می دهد: خدا را بپرستیم، با یکدیگر دوست باشیم و به هم احترام بگذاریم، به پدر و مادر خود نیکی کنیم، راستگو باشیم. (و مصادیق ساده دیگری از این دستورها). در قرآن داستان های شیرینی هم آمده است. ما به قرآن، کتاب دینی خود، احترام می گذاریم. (باهنر، ۱۳۸۰، ص ۲۴۳)

هدایایی نیز به رسم یادبود به دانش آموزان داده شد و با شیرینی پذیرایی به عمل آمد. با توجه به اینکه کلاس را آذین بسته بودیم و فضایی شاد و روحانی داشت، دانش آموزان پی به اهمیت موضوع قرآن می بردند.

۲- مورد توجه قرار دادن اصولی برای رعایت احترام به قرآن توسط دانش آموزان و آموزش وضو در

این راستا:

کودکان باید قرآن را کتابی محترم و مقدس بشناسند. بدین منظور باید الگوهای رفتاری احترام به قرآن را به آنان تعلیم نمود، مثلاً به آنان توصیه کرد تا در ساعات درس قرآن حتی الامکان نظیف و با وضو در کلاس شرکت کنند و دست بی وضو یا آلوده خود را روی قرآن و کلمات آن نگذارند. خوب است ترتیبی داده شود که با تشریفات خاصی قرآن وارد کلاس شود، مثلاً یکی از دانش آموزان با احترام کامل قرآن را در دست گرفته و وارد شود و تمام شاگردان به احترام قرآن برخیزند و بعد چند آیه قرآن با آهنگ جذاب و مؤثری از نوار صوتی که قبلاً فراهم شده است، پخش گردد یا به وسیله یکی از دانش آموزان خوانده شود. (باهنر، ۱۳۸۰، ص ۲۴۳)

در این راستا در ابتدای سال تحصیلی وضو به صورت ساده و همراه با شعر [پیوست ۱] و تصویر [پیوست ۲] به دانش آموزان آموزش داده شد. که در ابتدا قبل از شروع زنگ قرآن دانش آموزان همراه با آموزگار در وضوخانه مدرسه وضو می گرفتند و به کلاس می آمدند و بعد از گذشت مدتی دانش آموزان خود این کار را انجام می دادند. گاهی خود در حضور بچه ها وضو می گرفتیم و به صورت غیر مستقیم و با عمل خود به آنها آموزش می دادم.

قابل ذکر است روزهایی هم که کتاب قرآن در کیفشان بود، به توصیه آموزگار، کیف خود را با مراقبت بیشتری حمل می کردند و پشت کمرشان نیز قرار نمی دادند.

۳- خواندن عبارات قرآنی به صورت آهنگین و دلنشین و دارای ریتم جذاب، همراه با هم خوانی:

درس قرآن نباید مشکل و خسته کننده تلقی شود، به این منظور لازم است به روش های ساده ای دانش آموزان را با خواندن راحت و آسان آن آشنا کرد تا در شناخت و خواندن کلمات دچار اشکال نباشند و از طرفی ساعت درس قرآن باید با تفنن و تنوع خاصی همراه باشد، مثلاً یکی از دانش آموزان برای چند دقیقه با آهنگ دلنشین و جالبی قرآن را بخواند، چون خواندن قرآن با صدای خوب تأثیر دیگری در روح شنوندگان دارد. (باهنر، ۱۳۸۰، ص ۲۴۴)

از این رو عبارات قرآنی مربوط به کتاب قرآن، به صورت آهنگین و ریتم زیبایی، با صوت جذاب خوانده می‌شد و دانش آموزان تکرار می‌کردند، که این باعث می‌شد آنها از خواندن قرآن لذت ببرند. جالب این‌جا بود که بعد از مدتی هر کدام سعی می‌کردند ریتم زیبایی برای عبارات قرآنی بسازند و به کلاس ارائه دهند.

۴- اجرای داستان‌های قرآنی به صورت نمایش توسط دانش آموزان:

با توجه به اینکه جذاب و دلپذیر بودن محتوا و روش تدریس، با تأکید بر استفاده از هنر برای دستیابی هر چه بیشتر به پیامدهای عاطفی آموزش و تناسب محتوای آموزش با نیازها، علاقه‌ها و توانایی دانش آموزان بستگی دارد. (شورای برنامه ریزی درسی قرآن، ۱۳۸۵، ص ۲۲)، پس استفاده از این شیوه می‌توانست برای علاقمندی دانش آموزان به داستان‌های قرآنی مؤثر باشد. یکی از اهداف ایفای نقش پی بردن به پیام نمایش می‌باشد که این کار باعث می‌شد دانش آموزان به صورت غیر مستقیم به پیام‌های داستان‌ها پی ببرند. مثلاً داستان زندگی حضرت موسی (ع) را که در کتاب قرآن دانش آموزان به صورت مصور آمده است ابتدا برایشان تعریف کردم و بعد به صورت داوطلب افرادی را برای اجرای قسمتی از داستان انتخاب و نقش هر کدام را برایشان توضیح دادم و آنها نمایش را اجرا کردند.

۵- حفظ آیات و ترجمه آنها، به عنوان "درس‌هایی از قرآن" همراه با تصویر مربوط به آیات:

خواندن آیات باید با ترجمه و توضیح آنها همراه باشد، می‌توان در برنامه‌های درسی دینی و قرآن، آیاتی ساده را برگزید و با ترجمه و توضیح برای دانش آموزان مطرح کرد. به این ترتیب، کودک عملاً احساس می‌کند که این آیات، راه و رسم زندگی خوب را نشان می‌دهد و می‌تواند سرمشق و رهبر برای ما باشد، نمونه‌ای از قبیل دستوره‌های قرآن پیرامون نظم، نظافت، راستگویی، برادری، درستکاری، نیکی به پدر و مادر، کار و کوشش و ...

محقق بعضی از عبارات قرآنی را که ملموس و مرتبط با سن ایشان می‌باشد، مانند آیه "لا یمسه الا المطهرون" را همراه با معنی و تصویر کودکان در اختیار کودکان می‌گذاشت تا در حین رنگ کردن تصویر، آن را توضیح دهند و بدین ترتیب خود کودکان به پیام قرآن پی می‌بردند و سعی می‌کردند به

آن عمل نمایند. در پایان کار آن را در دفتر قرآنی خود می‌چسبانند. و البته در مواردی حساس نیز از این عبارات استفاده می‌شد، زمانی که دانش‌آموزی دیگری را مورد آزار قرار می‌داد، از آیه ای که مربوط به این مقوله بود استفاده می‌نمودم. به همین صورت دانش‌آموزان می‌آموختند که تمام مسائل اخلاقی و تربیتی آنها در قرآن آمده است.

۶- تهیه دفتر قرآنی شکیل و زیبا همراه با طرح روی جلد یکسان و جذاب و مرتبط به قرآن برای تمام دانش‌آموزان:

تمام فعالیت‌های انجام شده در زنگ قرآن در این دفتر جمع‌آوری می‌شد. فعالیت‌هایی مانند: برگه‌های درس قرآن، نقاشی‌های مربوط به داستان‌های قرآنی، خلاصه‌نویسی داستان‌ها و ... [پیوست ۳]

۷- خواهش و درخواست از اولیاء برای تلاوت قرآن در هر روز در کنار دانش‌آموزان در خانه:
حضرت علی (ع): «پدر باید برای فرزند خود، نام خوب انتخاب کند، او را با ادب و نیکو تربیت کرده و به او قرآن بیاموزد.» (نهج‌البلاغه، فیض الاسلام، حکمت ۳۹۱)

نقش اولیاء دانش‌آموزان در پیشبرد برنامه درسی قرآن را مؤثر بینیم. نقش اولیاء دانش‌آموزان در فرایند یاددهی - یادگیری درسی مانند قرآن، اگر بی‌بدیل نباشد، کم‌نظیر است. مهم‌ترین نقش ایشان، نقش الگویی است.

اساساً یکی از علل عدم انس دائمی دانش‌آموزان با قرآن کریم به این مسأله برمی‌گردد که اکثر والدین در این زمینه کوتاهی کرده‌اند و در نتیجه برای فرزندشان الگوی مناسبی نبوده‌اند. از این رو مناسب است مدارس، در ابتدای سال تحصیلی به برگزاری جلسه آموزش خانواده با موضوع آموزش قرآن دانش‌آموزان اقدام نموده و موارد زیر را به ایشان یادآور شود:

-بهترین، مؤثرترین و در عین حال راحت‌ترین راه تربیت قرآنی دانش‌آموزان این است که با خواندن روزانه قرآن عملاً برای فرزندتان الگو باشید.

-پیش‌گفتار کتاب درسی آموزش قرآن کودک خود را به صورت دقیق مطالعه کنید.

-هیچوقت بر کودک خود سخت نگیرید، بلکه موفقیت‌های او را ارج نهید و با ملاحظت، نرمی، صبر و حوصله به او کمک کنید تا ضعف‌های خود را جبران کند.

-به یاد داشته باشید نقش شما در پیگیری و نظارت شما بر حسن اجرای آموزش درس قرآن بسیار مؤثر است.

-با مشارکت فعال در برگزاری مراسم قرآنی مدرسه در تربیت دینی فرزندان سهیم باشید.

در رابطه با انتقال وراثتی عنصر عشق و ایمان به قرآن کریم باید گفت وقتی پدر و مادر مأنوس با قرآن کریم باشند و احکام، آداب و دستورات قرآنی در زندگانی آنها به صورت مستمر و به نحو مطلوب جاری باشد و به عبارتی عامل به قرآن باشند و گفتار و کردار آنها منطبق با قرآن باشد و طبق برنامه به تلاوت قرآن بپردازند و به این تلاوت با تدبیر اهمیت دهند، موجب می‌گردد روح و روان و پوست و استخوان آنها مخلوط با قرآن کریم شود و فرزندى که از آنها ایجاد می‌گردد با روحیه قرآنى و عاشق قرآن و مؤمن به قرآن خواهد بود. (علاءالدین، ۱۳۸، ص ۷۸) که در این رابطه در جلسه توجیهی که در ابتدای سال تحصیلی با اولیاء داشتیم این مورد نیز مطرح شد و از آنها خواسته شد که، اگر فرزندشان هر روز به خواندن قرآن مشغول شد و در این کار استمرار داشت، گزارشی به آموزگار دهند تا ایشان نیز او را تشویق کند. و بعضی از اولیاء نیز تا اواخر سال این کار را دنبال می‌کردند و بنده نیز از آنها تشکر می‌نمودم.

۸- خواندن کتاب‌های داستان قرآنی در کلاس:

داستان برای کودکان، پلی برای ورود به جهان ناشناخته، بارور کننده تخیل و خلاقیت ذهنی، آفریننده باورها و منشهای اصیل و آرامش بخش قلب و زداینده اضطراب می‌تواند باشد. (سنگری، ۱۳۸۴، ص ۳) قرآن که آخرین کتاب در زنجیر پیوسته کتاب‌های پیامبران در تاریخ است، به مدد داستان و مثل (دو عنصر بنیادین در انتقال مفاهیم) به تفهیم و طرح مفاهیم و مضامین بلند خویش می‌پردازد و گاه پیچیده ترین و عمیق ترین مسائل را با طرح یک مثال یا اشاره به داستان، تبیین می‌کند. به همین

دلیل هم خود را «تبیاناً لکل شیء» می داند؛ یعنی قرآن، کتابی پیچیده نیست روشن و صریح است و روشنی و صراحت قرآن عمدتاً با همین دو عامل ایجاد شده است: داستان و مَثَل. (سنگری، ۱۳۸۴، ص ۴) در ابتدای سال تحصیلی، کتاب داستان هایی را در قالب داستان هایی از قرآن به کلاس آوردم و برای دانش آموزان می خواندم، بدین صورت در اواخر سال تحصیلی، خود دانش آموزان این کار را انجام می دادند.

۹- استفاده از بازی و اشعار قرآنی در ساعت قرآن به پیشنهاد یکی دیگر از همکاران:

برای اینکه از خستگی دانش آموزان در زنگ قرآن جلوگیری کنم، در این ساعت از بازی های کلاسی و بعضاً بازی های آموزنده و قرآنی و همچنین از شعرهای قرآنی به صورت هم خوانی و دسته جمعی استفاده می کردم. [پیوست ۴]

۱۰- استفاده از شیرینی و شکلات در زنگ قرآن:

بدین صورت که در ابتدای شروع درس توسط یکی از دانش آموزان در بین آنها شیرینی پخش می شد. و زمانی هم که یک سوره و یا عبارت را به صورت کامل حفظ می شدند نیز شیرینی می خوردند. قابل ذکر است که از ابتدای سال تحصیلی قرار شد اولیاء دانش آموزان، هر کدام مقداری شکلات به کلاس بیاورند، تا در صورت لزوم از آن استفاده شود.

۱۱- دانش آموزان را به محفل انس با قرآن بردم تا با دیدن قاریان بزرگ استان مخصوصاً قاریان و حافظان خردسال، انس بیشتری با قرآن پیدا کنند.

۱۲- ابتدای سال تحصیلی نمودار تشویقی به پیشنهاد اولیاء دانش آموزان تهیه و در کلاس نصب شد که با حفظ هر سوره توسط دانش آموزان، یک ستاره در جلوی اسم آنها چسبانده می شد. پس از گذشت مدتی متوجه شدم بعضی از دانش آموزانی که در حفظ سوره ها ضعیف می باشند و ستاره کمتری دارند انگیزه خود را در زنگ قرآن از دست داده اند. پس در اواسط سال تحصیلی استفاده از نمودار تشویقی را کنار گذاشتم و سعی کردم از تشویق های کلامی و شعر و تشویق های معنوی مانند صلوات استفاده نمایم.

۱۳- نصب آیات به صورت پلاکاردهای زیبا بر روی دیوار کلاس و نمازخانه مدرسه: در روان‌شناسی یادگیری نگاه به خط‌های قرآن یک عنصر حساس محسوب و موجب تمرکز هر چه بیشتر در شنیدن و تلاوت می‌باشد. اگر نگاه به خط‌های قرآن نباشد خود به خود موجب عدم تمرکز حواس در گوش دادن و تلاوت می‌شود. (عزیزی، ۱۳۷۹، ص ۴۳)

به فضا سازی قرآنی در مدرسه و کلاس‌ها اهمیت بیشتری بدهید. مانند دیوار نویسی، پارچه‌نویسی، تراکت و...

۱۴- استفاده از CD ها و وسایل کمک آموزشی شامل: رسانه‌های دیداری و شنیداری و نرم‌افزارهای قرآنی در افزایش علاقه مندی دانش‌آموزان به قرآن و زدودن غبار مهجوریت از آن در مدارس، حتی بیش‌تر و مؤثرتر از کتاب‌ها و مجلات مذهبی می‌باشد.

کودکان پیام‌های تبلیغاتی کودکانه تلویزیون را معمولاً در محیط خانواده و میهمانی به شکل زیبایی به تقلید بیان می‌نمایند که یکی از علت‌های آن تکرار و استمرار پخش پیام‌های تبلیغاتی می‌باشد. (عزیزی، ۱۳۷۹، ص ۳۹) نوار یا سی‌دی قرائت آیات کتاب درسی را در اختیار دانش‌آموزان قرار دهید و آنان را تشویق کنید در منزل تمرین کنند تا شبیه نوار صوتی بخوانند. پس استمرار و تکرار CD های قرآنی در هر روز، بر یادگیری و انس با قرآن در دانش‌آموزان تاثیر بسزایی دارد.

۱۵- استفاده از لباس شاد، عطر و دیگر مواد خوش بو کننده در کلاس درس قرآن:

استفاده از لباس و پوشش‌های رنگی شاد و مناسب در زنگ قرآن همراه عطر و مواد خوش بو کننده اهمیت توجه به پوشش مناسب، چنان است که رسول اکرم (ص) سفارش به پوشیدن لباس‌های روشن و سفید می‌نمودند. هم‌چنین از نتایج تحقیقات علمی چنین به دست آمده که، ماهیت رنگ‌ها دارای تأثیر روانی بسیار جالبی است. کودکان با لذت بردن از درک زیبایی‌های رنگ به زندگی خود معنا می‌بخشند و خود را از کسالت و افسردگی ناشی از یکنواختی محیط‌رها می‌سازند. با توجه به تأثیر رنگ‌ها در ایجاد روحیه‌ی شاد در کودکان، اقدام پژوهی به همراه دانش‌آموزان در زنگ قرآن لباس رنگی شاد و

مناسبی می پوشید تا محیط آموزشی و کلاس قرآن را با نشاط و جذاب نماید. در مورد اهمیت استفاده از بوی خوش همین بس که «همواره رسول گرامی اسلام (ص) خود را معطر و خوش بو می کرد.»

نتیجه گیری:

با توجه به اینکه یکی از دلایل عمده مهجوریت قرآن در جامعه و به ویژه آموزش و پرورش، ضعف عمومی در زمینه انس مستمر و دائمی با قرآن کریم است؛ لذا توجه جدی به این هدف می تواند به عنوان پاشنه آشیل و ستون خیمه سایر اهداف و برنامه های آموزشی، پرورشی و ترویجی قرار گیرد. تنوع ناهمگون فعالیت های قرآنی به دلیل عدم انسجام و ارتباط معنادار بین ساحت ها و حوزه های مختلف یادگیری و مبتنی نبودن آنها بر مبانی نظری و علمی و حتی تجربی، به جای ایجاد جذابیت و انگیزه در مخاطبان، باعث ناکارآمدی آموزش ها و فعالیت ها از یکسو و بلعیده شدن سرمایه های مالی و انسانی از سوی دیگر می شود. در چنین شرایطی مناسب سازی اینگونه فعالیت ها یکی از وظایف مهم مسئولان خواهد بود.

جاذبه قرآن از بعثت تا کنون، دلها و دیده ها، هوش ها و فکرها، عقول و قلوب را به خود جذب کرده است و این معجزه جاویدان الهی، همواره می درخشد و جلوه این نور خدائی، دلهای بسیاری را روشن ساخته و عطر آیات این (مائده ربّانی) از همان آغاز نزول و صبحدم بعثت، جانهای مستعدی را معطر کرده است.

آنان که (اهل قرآن) بوده اند، به شکل های مختلف و درباره امور گوناگون حیات خویش، از این (صحیفه نورانی خدایی) بهره جسته و با عمل به این منشور زندگی، سعادت دنیا و آخرت را به دست آورده اند و نورانیت بدست آورده از قرآن را در نسل خود جاری ساخته اند و بدین شکل موجب انس و برقراری ارتباطی مستمر بین فرزندان خود با قرآن شده اند که در این طرح با عناوین مختلف دانش آموزان به قرآن علاقمند شدند.

نکته ای که در زمینه تعلیم کتاب الهی قرآن و مأنوس ساختن آن برای دانش آموزان، مورد توجه قرار گرفت این بود که این آموزش ها به گونه ای مطرح و اجرا شد که، دانش آموزان را وادار به تفکر در

موضوعات مطروحه نماید، نه آن که باعث شود آنها را بی پایه و گذرا بپذیرند تا بعد به سبب فقدان مبانی عقلانی به سرعت در هم فرو ریزد. پس در طرح داستان‌های دینی نباید تنها یک قصه گو بود، بلکه باید نکات و فرازهایی از آن را به صورت تطبیقی با شرایط روز و به عنوان درس زندگی مورد بحث و بررسی قرار داد، تا کودکان نیز به تدریج از محدودیت نگرش خود به معارف دینی خارج شوند و رهایی یابند. (باهنر، ۱۳۸۰، ص ۱۱۵)

یکی دیگر از راه‌های انس و ارتباط کودکان و دانش‌آموزان با قرآن کریم، تعلیم و تعلم قرآنی آنهاست، تا آنها قرآن را بشناسند و راه‌های استفاده از قرآن کریم در زندگی خود را بیابند و به واسطه آن به رشد و کمال دست یابند، که با آموزش پیام‌های قرآنی قابل فهم و ملموس برای دانش‌آموزان، تا حدودی به این هدف نزدیک شدند.

نکته مهم این است که اساسی‌ترین هدف دوره ابتدایی "علاقه به قرآن کریم و انس با آن" است؛ به طوری که هر نوع آموزش، باید به علاقمندی کودک به قرآن بیانجامد و زمینه ساز انس و ارتباط کودک با قرآن شود و انس امری تدریجی است و به مرور ایجاد می‌شود. (تهرانی فرجاد، ۱۳۸۵، ص ۳۳).

بعد از اجرای راه حل‌ها در کلاس، در پایان سال تحصیلی این انس و علاقه در رفتار و گفتار دانش‌آموزان به صورت چشمگیری مشهود بود، همچنین گزارش اولیاء از رفتار فرزندان‌شان در منزل نیز شاهد بر این موضوع می‌باشد.

پنج دقیقه ابتدای هر زنگ، که همراه با الگوی زیبای تلاوت، موجب بیمه شدن دانش‌آموزان در قبال تاریکی‌ها، گناه‌ها، کج روی‌ها و نابسامانی‌های فکری و روحی و... می‌باشد و سدی استوار در مقابل شبیخون فرهنگی است.

با توجه به اینکه آموزش قرآن به کودک و آغاز تعلیم و تربیت او با قرآن کریم، در سیره و سنت معصومین (ع) دیده و توصیه شده است. مانند: آموزش قرآن توسط حضرت علی (ع) به فرزندان‌شان. و همچنین یادگیری در این دوره تأثیر بسزایی در شخصیت کودک دارد و مهارت‌های یادگیری قرآن که با

استفاده از حس شنوایی و بینایی، و از راه تقلید و تکرار به دست می‌آید، در این سن دست یافتنی‌تر و پایدارتر است. (شورای برنامه ریزی درسی قرآن، ۱۳۸۵، ص ۱۷).

در این اقدام پژوهی سعی شده است در یادگیری قرآن و علاقمند کردن دانش آموزان به آن، از تمام حواس و علائق دانش آموزان در این راه استفاده شود و به کمک روش‌های انتخاب شده به ارتقاء و ایجاد و علاقه دانش آموزان دبستان شهید اُصانلو به قرآن کمک کنیم. چگونگی دستیابی به این امر در توصیف وضع مطلوب ذکر خواهد شد.

با کمال تواضع و احترام به همکاران گرامی و والدین عزیز باید عرض کنم که هنگام مشاهده چنین موضوعاتی در هر درسی نباید به راحتی از کنار آن بگذریم باید به فکر چاره و راه حل باشیم. به فراگیران که عزیزان ما هستند اعتماد به نفس بدهیم. آنها را به گردش علمی ببریم. با نمایش و قصه‌گویی و دادن جایزه تشویق کنیم.

با توجه به اُنس شدید مردم کشورمان به اهل بیت: می توان از این ظرفیت جهت گسترش فرهنگ اُنس با قرآن کریم استفاده بهینه نمود.

از آنجا که ایجاد و گسترش فرهنگ اُنس، تلاش وسیع و همه جانبه ای را می‌طلبد، لازم است در این خصوص از تمام ظرفیت‌های موجود استفاده مطلوب شود.

لازم به ذکر است که راهکارهای دیگری همچون، هدفمند نمودن و استفاده بهینه از شیوه‌ها و ابزار آموزش نوین، ایجاد موج قرآنی در جامعه نیز در امر ترویج اُنس با قرآن کریم مؤثر است.

در نهایت به این نتیجه می‌رسیم که کودکان را باید از همان سنین کودکی با قرآن و پیام‌های آن آشنا ساخت و بستری را فراهم نمود تا عزیزان ما با قرآن، این کتاب آسمانی مأنوس شوند.

توصیف وضع مطلوب یا شواهد(۲):

شاخص های کیفی موفقیت طرح:

با توجه به فعالیت‌های انجام شده در کلاس دانش آموزان بیش از پیش به قرآن علاقمند شده و با قرآن اُنس گرفتند.

- در قرائت قرآن به صورت بخش خوانی و بعضاً روان خوانی پیشرفت چشمگیری داشتند.
- هر روز زمان معینی را برای قرائت قرآن اختصاص می‌دهند.
- به خواندن قرآن و پیام‌های قرآن علاقه نشان می‌دهند.
- به حفظ سوره‌های قرآن و خواندن و درک معانی قرآن علاقه نشان می‌دهند.
- انگیزه تمیز و مرتب نگه داشتن دفتر و کتاب قرآن، در آنها افزایش یافت.
- از پیام‌های قرآنی با عنوان «درس‌های قرآن» در صحبت‌ها و عملکرد خود استفاده می‌کنند.
- به خواندن و مطالعه داستان‌های قرآنی و همچنین به تصویر کشیدن این داستان‌ها علاقمند شدند.
- دانش‌آموزان خود مبادرت به نقل داستان‌های قرآنی روی می‌آوردند.
- انگیزه احترام به قرآن در آنها ایجاد و همچنین با نحوه احترام‌گذاری به قرآن آشنا شدند.
- علاقمند به گوش دادن قرآن از طریق نوار قرآن نیز شدند.
- به دیدن فیلم‌ها و کارتون‌هایی که مربوط به داستان‌های قرآن است، علاقه نشان می‌دهند.
- بسیار زیبا و دلنشین سوره‌ها و عبارات قرآنی را هم خوانی می‌کنند.
- در مسائل مربوطه به قرآن با دوستان و هم‌گروهان خود همکاری می‌کنند.
- والدین از توانایی کودکانشان و مأنوس شدن آنها با قرآن احساس رضایت می‌کنند.
- در زنگ قرآن بیشتر دانش‌آموزان با وضو در کلاس حاضر می‌شدند.

پیشنهادها:

- ایجاد انگیزه به اشکال صحیح برای مأنوس کردن کودکان و نوجوانان با قرآن از جمله راهکارهایی مناسب در اُنس‌دهی و مرتبط نمودن کودکان و نوجوانان با قرآن کریم است، که در مراکز آموزش و پرورش بایستی به این امر بیش از پیش توجه نمایند.

- به عنوان مثال می‌توان در کتاب‌های فارسی، تاریخ، جغرافیا، علوم اجتماعی و دینی، قصص قرآنی و محل وقوع و همچنین جغرافیای آنها و نوع زندگی و مسائل اجتماعی شخصیت‌ها و اقوام و ملت‌ها را با

زبان کودکانه و به صورت مصور مطرح کرد یا موضوع انشاء از موضوعات قرآنی از عقاید و اخلاق گرفته تا احکام و آداب باشد، یا در کلاس خوشنویسی و هنر، نقاشی ها، خط ها و طرح ها از موضوعات و قصص قرآنی باشد. در این زمینه نمرات و نوع تشویق ها موجب انگیزه ای برای گرایش بیشتر و بهتر به قرآن کریم خواهد شد.

- بهتر است در امور قرآنی نیز مانند امور ورزشی، به قرآن آموزان، قاریان، حافظان و عاملان به قرآن مدال ها و نشان های قرآنی هدیه گردد و اهداء هدایا و جوایز نفرات برتر مسابقات قرآنی در مجالس رسمی به صورت مطلوب انجام گیرد.

- اولویت ثبت نام در مدرسه ها، مراکز آموزشی، فرهنگی و ورزشی، و ارائه تخفیف شهریه ثبت نامی و ایجاد سایر تسهیلات برای حافظان، قاریان و علاقمندان به قرآن، باعث انگیزه و گرایش کودکان و نوجوانان به قرآن کریم می شود.

- تهیه کارتونهای تلویزیونی و سینمایی از قصص و موضوعات قرآنی برای کودکان و نوجوانان موجبات علاقمندی آنها را به قرآن و پیام های قرآنی فراهم می سازد.

امید است با پیگیری مسئولین و عاشقان قرآن و هنرمندان قرآنی، این نقیصه ها و کمبودها برطرف گردد و شاهد گسترش انس با قرآن در بین نسل کودک، نوجوان و جوان باشیم.

در پایان سخنی با دوستان و همکاران و پژوهشگران گرانقدر:

مربی و معلم در درگاه خداوند مقام والایی دارد، مربی قرآن مقامی بالاتر، چرا که رسول خدا فرموده اند:

«خَيْرُكُمْ مَنْ تَعَلَّمَ الْقُرْآنَ وَعَلَّمَهُ.»

بهترین شما کسی است که قرآن را فرا گیرد، و به دیگران بیاموزد. (جامع الاحادیث/۷۴)

با ذکر این حدیث مقام و جایگاه معلم قرآن را در می یابیم. بدیهی است، مربی قرآن کودکان به دلیل حساسیت و ظرافتی که دارد مقامش بالاتر و اجرش فراوان تر است. پس قدر خود را بدانیم و از لحظه

لحظه موقعیتی که داریم نهایت استفاده را نموده و توشه‌ای برای آخرت خود برگیریم. در قسمت آخر این اقدام پژوهی نیز، پیشنهادهایی ذیل ارائه شده است که امید می‌رود راهگشای حرکتی پویا و سازنده در جهت رشد و شکوفایی استعدادهای نونهالان این مرز و بوم باشد:

- قبل از تهیه هر طرح آموزشی لازم است با مطالعه دقیق در جهت تشخیص مشکل واقعی دانش‌آموزان و شناخت خصوصیات عاطفی، رفتاری و جسمانی آنان اقدام گردد.

- کودکان را عزیزترین کسان خود بدانیم، با زبان خودشان با آنها سخن بگوییم تا حرف ما را بفهمند و به آن عمل نمایند و همیشه ما را دوست بدانند.

- هیچگاه یک کودک را الگوی دیگران قرار ندهیم چرا که تحقیر دیگران است.

- رفتارهای کودکان را با یافته‌های روانشناسی مطابقت نموده و در عمل پیاده نماییم.

- قلب هایمان را محل عشق به کودکان قرار دهیم و آن را از محبت کودکان پر و لبریز کنیم تا هرگز

پیر نشویم.

- در آموزش قرآن و مسائل تربیتی دینی نباید از اجبار استفاده کرد. کودک با توجه به ویژگی این مرحله نمی‌تواند در چارچوب تعیین شده قرار گیرد. زیرا مطابق روانشناسی، کودک در این سن در مرحله تربیتی «سیادت» و «آقایی» است و نباید به سیادت او کوچکترین خدشه ای وارد شود، چون ممکن است خدای نکرده این خرد شدن شخصیت برای کودک به صورت عقده درآمده و اثرات آن در نوجوانی و ... بروز نماید. (عزیزی، ۱۳۷۹، ص ۴۱).

- استفاده از هنر قصه‌گویی، هنر نقاشی، تئاتر و شعر به عنوان زمینه‌های شوق برانگیز برای کودکان در آموزش و انس با قرآن لازم است و مربیان باید تا حدّ نیاز فن قصه‌گویی را بیاموزند.

- بهره‌گیری از صبر و حوصله و خوش خلقی و مثبت‌نگری و ارتباط کلامی مناسب و در خور شأن،

نیاز کار معلّم است.

- دور بودن از تعصب های کور و بدون دلیل و عصبیت های شخصی و بدبینی های نادرست و جهل و ناآگاهی نسبت به تعالیم اسلامی و زور و فشار و اجبار و تحقیر و تهدید؛ لازمه کار تعلیم و تربیت می باشد.

با سپاس از توجه شما به این نوشتار، امید است همه ما نسبت به تبیین جایگاه حقیقی قرآن کریم در نظام تعلیم و تربیت و اصلاح وضعیت آموزش عمومی قرآن و فعالیت های قرآنی همت مضاعف داشته و ضمن رصد دقیق این امور، با بینش و بصیرت لازم، موانع رفع مهجوریت از قرآن کریم در آموزش و پرورش را برطرف نماییم. انشاءالله

منابع و مأخذ:

- ۱- قرآن مجید.
- ۲- ایرانی، یوسف و بختیاری، ابوالفضل، (۱۳۸۲)، روش تحقیق عملی، تهران: لوح زرین
- ۳- باهنر، ناصر، (۱۳۸۰)، آموزش مفاهیم دینی همگام با روانشناسی رشد، تهران: شرکت چاپ و نشر بین الملل سازمان تبلیغات اسلامی.
- ۴- تهرانی، فرجاد، مسعود، (۱۳۸۰)، اصول یاددهی قرآن در دوره دبستان، رشد آموزش قرآن، شماره ۲، بهار (۱۳۸۵)، ص ۱۵
- ۵- حاکم نیشابوری، محمدبن عبدالله، (۱۴۱۱هـ.ق)، المستدرک علی الصحیحین، بیروت: دارالکتب العلمیه.
- ۶- سنگری، محمدرضا، (۱۳۸۴)، هدفها و شیوه های داستان پردازی قرآن، رشد آموزش قرآن، شماره ۳، بهار (۱۳۸۴)، صص ۲-۵
- ۷- سید محمدی، یحیی، (۱۳۸۵)، روانشناسی یادگیری، تهران: نشر روان
- ۸- السیوطی، جلال الدین عبدالرحمان بن ابی بکر، (۱۴۱۴هـ.ق)، الدر المنثور، بیروت: دارالفکر.
- ۹- شورای برنامه ریزی درسی قرآن، (۱۳۸۵)، «راهنمای برنامه آموزش قرآن در دوره پیش دبستان»، رشد آموزش قرآن، (پاییز ۱۳۸۵)، شماره ۱، صص ۱۵-۲۲
- ۱۰- صفوی، امان ا...، (۱۳۸۱)، کلیات روشها و فنون تدریس، ویرایش ۲، تهران: نشر معاصر
- ۱۱- عزیزی، حبیب الله، (۱۳۷۹)، نغمه های نورانی، تأثیر زبان آموزی در راهکارهای آموزش قرآن و گسترش فرهنگ قرآنی، قم: آل علی (علیه السلام)
- ۱۲- علاءالدین، سید محمدرضا، (۱۳۸۰)، نگرشی نو به تربیت دینی کودکان، اصفهان: پیام صادق
- ۱۳- عمید، حسن، (۱۳۶۹)، فرهنگ عمید، تهران، انتشارات امیرکبیر
- ۱۴- موسوی زنجانرودی، سید مجتبی، (۱۳۷۸)، تربیت مذهبی کودک، قم: میثم تمار، چاپ سوم

پیوست‌ها:

پیوست شماره یک (شعر وضو):

کدام عمل قبل از نماز است که از دو طرف خوانده می‌شود؟ (وضو)

می شویم این میانه	با یک دست صورت خود
از نوک مو تا شانه	تمام گردی آن
همیشه می باید شست	با دست چپ دست راست
از آرنج تا سر انگشت	می شویم پشت و رویش
مثل با لا باید شست	با دست راست دست چپ
از آرنج تا سر انگشت	چون دست راست پشت ورو
گویند به او می کشیم	با دست راست فرق سر
گویند به او می کشیم	به این عمل مسح سر
از نوک تا سر انگشت ها	با دست راست پای راست
ادامه اش ته پا	چو پای راست می کشیم
در حال راز و نیاز	دودستم سوی خدا
رویم به سوی نماز	بعد از وضو عزیزان

پیوست شماره دو (تصاویر وضو):

پیوست شماره سه (داستان قرآنی):

پیوست شماره چهار (شعر قرآنی):

(۱)

تو ای آیات نورانی	تو قرآنی تو قرآنی
تو ای ناجی هر انسان	توئی آن آیات رحمن
تو ای منزل شده در کوه	تو ای تطهیر جان و روح
تو ای حلال هر مشکل	توئی درمان و راز دل
تو آن شعر سحرگهان	توئی راز دل آرمان
تو آن شهادت‌ها	توئی جام وصال‌ها
توئی درمان حرمانم	توئی آئینه جانم

(۲)

گر نئی از دین و از ایمان جدا قرآن بخوان	گر نجات از حول محشر در قیامت طالبی
وز برای جان خود در وحشتی قرآن بخوان	گر تو می خواهی دلت با عشق هم‌دستان شود
یا شکوه نور ایمان طالبی قرآن بخوان	ذکر یزدان، نور عرفان رفیع رنج انتظار
گر نجات از تپه می خواهد بگو قرآن بخوان	در شب تاریک فتنه گر گرفتار آمدی
بهر رفع فتنه و آزادگی قرآن بخوان	نصف شب گر دل هوای یار بی‌همتا کند
یا بخواهی با خدا نجوا کنی قرآن بخوان	گر هدایت از ضلالت را نمی دانی کنون
یا دچار حیرتی در کارها قرآن بخوان	گر تو می خواهی شفاعت در معاد از مصطفی

یا رضای مرتضی در سرا قرآن بخوان

پایان